

SVĚTLO v chrámu Sagrada Família v Barceloně

Foto: Štěpán NIEDOBA

MEDITACE O SYMFONICKÉ HUDBĚ

JAN SUK

V tomto okamžiku mi v hlavě doznívá finále, *Andante maestoso*. *Allegro vivace* z Čajkovského Páté symfonie, již se budu v následujícím textu rovněž zabývat, stejně jako dalšími symfonickými opusy tohoto ruského romantického skladatele, který vždy měl krajní stoupence, mezi něž se počítám, i odpůrce, kteří se domnívají, že je v jeho hudbě příliš vypjatého, exaltovaného patosu, případně bolestně melancholického a poněkud dekadentního splínu.

Finále Páté symfonie

Je možné vnímat přinejmenším dvojím způsobem: jako majestátně vyznívající, velebný celek, v němž se rozprostřelo mohutné fortissimo dřevěných i žesťových nástrojů, tympánová víření i ztlumenější, pozvolnější pasáže, z nichž se však nevyráčí dominantní melodická linie, na níž tento skladatel většinou umanutě bazíruje a málokdy ji opouští tím, že změni tektoniku věty, že odbočí rytmicky nebo melodicky, třebaže se vždy nakonec tóny slévají do jediného řečiště, jež má posluchače uchvátit svou prudkostí a nezastavitelností, ale také množstvím barevných valérů, jichž se dotýkáme, jsme-li pozorovateli plynoucí řeky.

Obraz vodního toku je zde jen přibližný a zjednodušující, ale napovídá, že hudbu bychom měli vždy vnímat rovněž výtvarně, obrazově. Avšak je v závěrečné větě Čajkovského Páté symfonie také jiné drama, jiný konflikt, jiný spor, jiný dialog, než jistě dostačující a mnohé zahrnující drama plynoucí řeky? A jsme-li u oněch dramatických a umění do značné míry završujících prostředků, pak jistě ve zmíněné symfonické větě se ozve autorův monolog, třebaže má podobu – máme-li ho přirovnat k literární mímězi (*mimikry*, pozn. red.) – spíše vnitřního monologu, slov, jež nejsou slyšitelná, a tudíž se ani nedají pochytit.

Jistěže je v Čajkovském mnoho monumentálnosti,

ale je to jiný druh patosu, jiná velikost, jiný hlas, jiný vnitřní monolog, jiná autorská výpověď než ta, která se ozve ze symfonií Antona Brucknera, rovněž dramaticky komponovaných, s zpracovaným

a velmi intelektuálně promyšleným kontrapunktem, který má až jakýsi matematický, nikoli výhradně romanticky tékavý a rozevlátý charakter.

Můžeme zde rovněž aplikovat něco z hudební geografie, z charakteristiky zemí a míst a měst či venkovských sídel a odlehlostí, abychom vyjádřili nebo se pokusili vystihnout onu do očí bijící rozdílnost dvou vrcholných či spíše pozdních romantiků? Řeknou nám údaje o genezi a místě původu toho kterého díla něco podstatného kromě toho, že do jisté míry charakterizují národní povahu, historické konsekvence, takže do Čajkovského se jistě promítá rozlehlost Rusi, její nedozírnost i přírodní bohatost v kontrastu s pustotou lidskou, s prázdnotou oddaných a Boha vždy poslušných duší, jimiž vane spíše duch vesmíru, jak to u ruského člověka vycítil kdysi Rilke, než duch konkrétního etnika, natož města nebo pokoje, pracovní, v níž se dílo, v tomto případě třeba Pátá symfonie, rodily. I v tomto elementárním rození je hudba odlišná od literatury nebo výtvarných umění.

Hudební inspirace, nápad nebo myšlenka se na člověka jako médium znění a znělosti světa snášejí v tichu a koncentraci, ale jakoby z absolutní plnosti, ale bez jakéhokoli časového a prostorového omezení. Hudba např. vylučuje aktuálnost ze svých mimetických (*z řeckého mimesis - napodobování, pozn. red.*) nástrojů. Literatura i výtvarné dílo, poezie i divadelní hra jsou vždy někam situovány, rozpínají se v konkrétním a předem ustanoveném prostoru, bez něhož by nedostatečně rezonovaly.

Přesto se budu dál pokoušet verbálně postihnout to, co je slovně nedosažitelné: ducha vanoucí hudby. Hudby, která je okolo nás, nad námi, pod námi, v nás. Přesto nás nesmí denně zahltnout. Přesto nemá vyplnit naši všední prázdnotu harmonickým, případně disharmonickým vzruchem. Má k nám sestupovat, nebo my se k ní máme vzpínat jako ony gotické ruce, jež jsem zmínil, avšak nikdy se z ní nesmí vytratit posvátnost, neobvyklost, překvapivost, údiv, kouzlo a zázrak.

Meditace nad konkrétními symfonickými skladbami budou tedy jakýmsi zahuštěným koncentrátem slovních vyjádření a popisů, jakoli vždy pouze přibližných, a dále využívajících barevných kombinací a paralel s obrazy, ale také dramatické konflikty se střídáním dialogů s monology, ale jistě neopomenou ani onu architektonickou tvárnost hudby, kterou vyjádřil Anton Bruckner, když přirovnával komponistovu práci k dílu stavitele mystické katedrály.

Nabízí se ještě jedna paralela,

navíc historicky zdůvodněná a vyjádřená již v učení pythagorejské i orfické školy. Podobně jako architektův výtvor, v němž se střídají prvky fantazijní bujnosti a imaginace s geometrickým, pevně daným řádem, který je nezbytný k tomu, aby architektonické dílo mohlo být projektováno a posléze realizováno, také v hudbě je možné najít rezonanci nebo přímou souvislost s exaktním myšlením, případně s klasikou přírodovědou. V Beethovenově šesté, *Pastorální symfonii*, se ozývají „citace“ ptačích hlasů, kukačky, slavíka, stejně tak jako se rozpoutává ve třetí větě přímo obrazově evokovaná průtrž mračen s provazci deště a s vichrými porvy, které bouři doprovázejí.

Rozměrná, několikahodinová symfonie Messianova je zasvěcena ptačímu zpěvu, třebaže se v ní objevuje rovněž cosi z františkánsky pokorného vztahu člověka k přírodním tvorům.

Tři symfonické črty spojené do nerozsáhlého cyklu *La Mer, Moře*, Clauda Debussyho jsou již přímou a exemplární ilustrací toho, co zde nazývám v rozmezí jisté literární metafory vanutím ducha hudby. Avšak je *Mořská symfonie* (*A Sea Symfony*) Williamsova pouhým mořským výjevem, je klasickou malbou moře, je marinou? Je dechem moře či duchem oceánu? Nebylo by to pro hudební ztvárnění světa příliš omezující? Kam by se potom ztratil autorský vklad do díla, autorův náhled mořské obrovitosti a živelnosti, jistě vyvolávající konotaci s lidským, a stejně tak hluboce nedozírným bytím?

Jistěže jednou z hlavních

inspirací Antonína Dvořáka,

která se ozývá především v první a čtvrté větě *Novosvětské symfonie*, byla plavba po mořské pláni na zaoceánském parníku, navíc opakovaně poznamenaná mořskou bouří, nezkrotnou živelností oceánu, která skladatele zastihla během cest do Ameriky. Vystihuje to však všechno, co je v tomto mistrovském díle ztvárněno pomocí tónů? Postavilo by rozbourené moře vyvolat efekt takové divokosti, strhující spádnosti, jež všechno pohlcuje a vstřebává, formuje a přetváří? Není zde do hudby transponováno Dvořákovy neklidné, impulzivní, někdy až nezkrotné divoké nitro? A stejně tak by bylo možné tuto symfonii

Pokračování na str. 3

ŠIBÍK 505

Tento příběh sbíral jsem po šest let na pěti různých šachtách ostravsko-karvinského revíru. Sbíral jsem ho po svážných i v porubech, lezl jsem si pro něj do prorážek, vstupoval do zakázaných prostorů, označených laťovými kříži. Našel jsem své hrdiny. Pracoval jsem s nimi. Smál jsem se s nimi. Pil jsem s nimi pivo. Obvazoval jsem jim prsty, stejně jako oni fáčovali moje. Hádali jsme se spolu a opět usmířovali. Pomáhali jsme si, protože u nás dole není nepřátel. U nás dole se to nesmí. Hádál jsem se s nimi v kantýně, bránil jsem je v dole, abych se s nimi nahoře mohl znovu hádat.

Jednoho dne všechny části vyprávění do sebe zapadly. Jednoho dne prostřeli muži z Xaveru přede mne kůži a řekli mi: Skoč!

Nevěřím na chladnou mysl při psaní. Zuřil jsem, smál jsem se, plakal jsem, učil jsem se a pracoval. Chtěl jsem napsat pravdu.

Věnuji tuto pravdu jim. Gracům a Duškům, Prokopům i Fajkům, Vlkům a Beránkům, i všem dalším, o kterých se nehovoří. Je to jen splátka na starý dluh. Havíři v Ostravě však slibují těm, kteří odcházejí: Doděláme to za tebe, kamaráde! My všichni jsme to slíbili také.

Děkuji všem havířům, revírním, inženýrům, pracovníkům muzeí, knihoven a archivů, kteří mi v této práci pomáhali. Bez jejich přispění bych tuto knihu nemohl napsat.

– Jdu dolů, řekl Petr. – A zkuste si mě zdržovat – – Nemůžete... přece byste... řekl Pergl, ale Petr už šel z lampovny. Štajgr hodil zlostně známku na pult. – Lampu! řekl. Potom se vydal za Petrem.

Kaplík sešel do hákovny, plné chlapů. Muži už byli umytí, seděli na lavičkách a kouřili nebo četli noviny.

Kaplík sňal brýle a protíral si oči. – Nevím, jestli vám to mám říct, uvažoval nahlas. – Možná, že to není správné. Ale Trčka je ještě pořád v dole a je nezvestný. Prokop a revírní Pergl jeli zase dolů. Nahnal bych vás tam taky a s nikým se nebavil, dokud byste Trčku nenašli, ale je tam ten plyn...

Kdosi s třeskotem spustil hák. – Plyn je sprostá věc, řekl. – Už raz to tu gruchlo. – Já vím, řekl Kaplík. - Já po vás nesmím chtít ani dobrovolníky. Já v takovéto situaci nesmím po vás chtít nic. Jdu dolů taky. Ale přece jenom... ve dvojici by to bylo lepší.

Mlčeli. Hryzáli rty a dívali se jeden na druhého. Nenáviděli Kaplíka za to, co řekl. Kdesi v páteři jim zabodal strach. Jenže věděli, co budou muset udělat. Nikdo nechtěl být první.

– A co, řekl blondýn u okna a nervózně se zasmál. – Já jsem byl v neděli u přijímání, a od té doby jsem toho tolik nemohl... Podrbal se ve vlasech a začervenal se, protože ho všichni pozorovali

Spustil hák. Na druhém konci hákovny třeskl jiný hák. Potom další. Nemluvíli. Rozmýšleli, cumlali prsty, kroutili kníry, smrkali, divadelními gesty dokuřovali cigarety a oharky zašlapávali na betonovou podlahu.

Sjel další hák. Převlékali se. Mluvíli neuvěřitelně sprostě.

Brali si kahany, skláněli se nad důlními mapami a snažili se porozumět spleti barevných čar a šraf.

Fárali dolů. Odpolední směna nastoupila do práce. Záchranná družstva vyjížděla s blikajícími lampami.

– Eště nic? – Nic. Barbara ho dostala.

Muži sjeli dolů, dvě stě šedesát chlapů, dědků, kluků s kuřecím chmýřím pod nosem. Rozdělili se na patrech, zaklesli kahany za opasky nebo za ramena, zkopili nárazí tabákovými slinami a bez pozdravu se rozešli po dole.

Hledali do druhé ráno, pak se postupně vraceli. Ve tři zbývala na tabuli v lampovně jediná známka. Chlapi polehali v hákovně na lavičky. Někteří šli domů, ale těch nebylo mnoho.

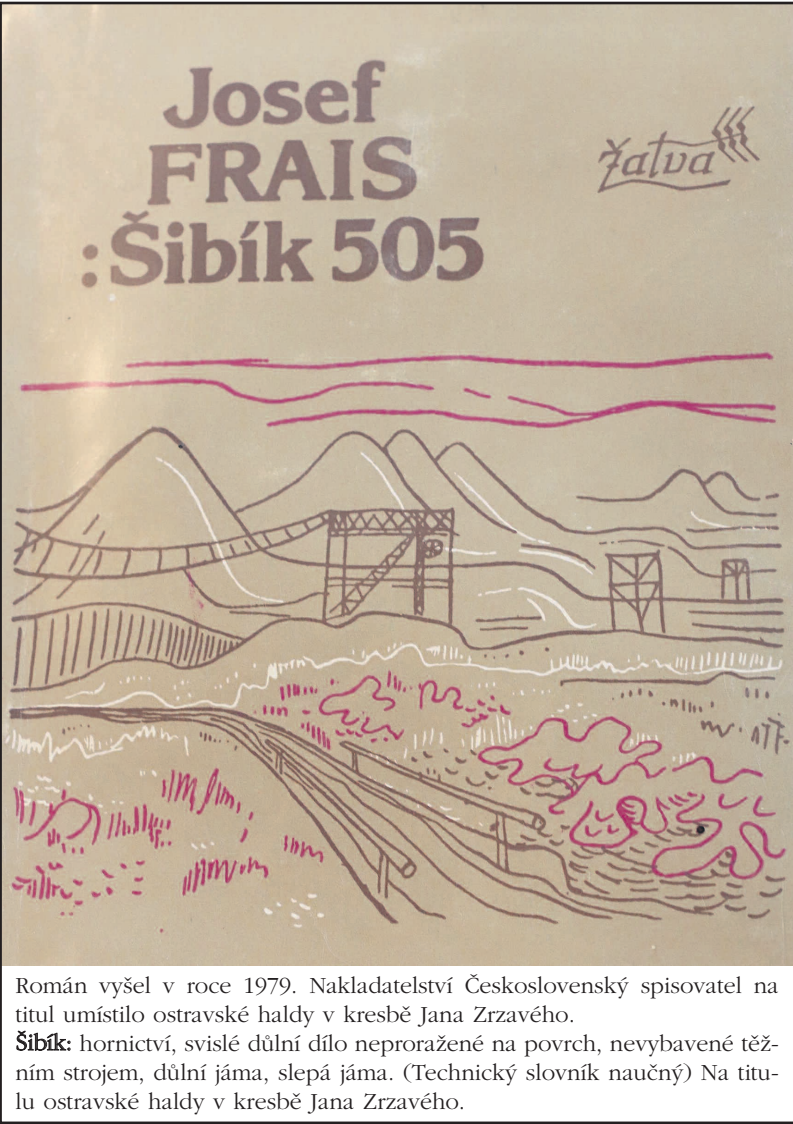
Ráno se napili horkého čaje a posílení druhou směnou vrátili se zase dolů. V té chvíli sjížděli i na Františku a na ostatních blízkých šachtác nalehko, bez náradí, spouštěli se dolů za stejným cílem jako muži na Xaveru.

Inženýr Kaplík pil od všerejška jedenáctou kávu. Na stolech před ním ležely mapy dolu, červenou tužkou musel odškrtnávat úseky, kterými už prošli bez výsledku.

Množství plynu v dole začalo zase klesat, v devět hodin se zastavilo znovu na výbuchové hranici. Kaplík zvedl telefon. Potom se rozmyslel, vstal a převlékl se do fáracích šatů. Došel k jámě.

– Jak je, pane inženýre? řekl narážeč. – Zle. Musíme stáhnout mužstvo. Plyn už zase... – Ja. Ale oni vás neposlechnu. Jak su v tem tak dluho, tak už vam na plyn neuvěří. To je ta smula s lidima. Tak dluho jich strášíte, až se na to zvyknu.

V deset dopoledne ho našli dva dřevíči z Františka. Odpřísáhli se kouření, pití i ženských, jestli se jim nic nestane, sekerami rozbili laťový uzávěr vybraného pole a pronikli dovnitř. Chodba se kroutila, vracela se, odbíhala, místy na ní rostly houby. Dusili se, ale umínili si jít tak dlouho, dokud jeden z nich nepadne. Ten druhý ho pak měl vytáhnout do bezpečí.

Román vyšel v roce 1979. Nakladatelství Československý spisovatel na titul umístilo ostravské haldy v kresbě Jana Zrzavého. **Šibík:** hornictví, vislé důlní dílo neproražené na povrch, nevybavené těžním strojem, důlní jáma, slepá jáma. (Technický slovník naučný) Na titulu ostravské haldy v kresbě Jana Zrzavého.

Vždycky když už se chtěli vrátit, vyplázli na sebe jazyky. Bůhvíproč byli přesvědčení, že přiotráví-li se důlními plyny, že jim ze všeho nejdříve zčerná jazyk.

– Ještě to jde, ujišťovali se navzájem. – Ještě kousek.

Tak ho tam našli, ležel s nataženýma rukama, jednu nohu měl skrčenou pod tělem jako běžec chystající se ke startu. Ležel obličejem k východu.

– Vidíš ho, řekl jeden dřevíč druhému, – musel si přijít pro smrt akorát do Františka. Tam nám přece pokazí celé dílo. Víš, že kde umře havíř, tam se uhlí propadne do země?

Druhý zatím klečel a přikládal ucho k Trčkovým rtům.

– Bafni ho! Za nohy! poroučeł.

– A proč?

– Bafni ho! Ještě dýchá!

Ze zřiaovělých rtů vycházel slabý pisklavý dech.

– Je to dobrý, řekli si dřevíči a vyplázli na sebe jazyky. – Tak se jde!

Nesli ho nejdříve za ruce a za nohy, ale po sto metrech se vzdali. Pak ho vzali každý z jedné strany, jeho ruce si obtočili kolem krku, chytili ho za opasek a nesli, poponášeli kus za kusem, a Trčkovy nohy ryly za nimi brázdy.

Protahovali ho sníženými stropy za ruce a ramena, střídali se s Trčkou na zádech, proklínali své matky, učitele, všechny své kamarády a děti, jestli se nějakých někdy dožijí, horoucně proklínali své budoucí ženy a celý svět.

Ale vynesli ho z mrtvé chodby, zatloukli znovu průchod, naložili tělo do vozíku a spěchali k šachtě.

Pergl a Prokop se potáceli chodbou.

– Už je konec, říkal Pergl. – Je mi to velice líto, ale už to nemá cenu. Teď už bychom ho stejně nenašli živého. Vratíme se.

– Vraťte se sám, bručel Petr. – Klidně si jděte. Ale já nevyjedu, dokud ho nenajdu.

– Zůstanu s vámi, řekl Pergl. – Ať se tedy děje, co se děje.

Sám nemůžete být. Umřeme spolu, když to bude třeba.

– Já – neumřu – nikdy! řekl Petr a usmál se.

– Já jsem sem nepřišel umřít!

– Můžeme? řekl Pergl.

Už byli v katastru dolu František.

Kolem nich přefrčeli dřevíči s vozíkem.

Pergl vypotil pár slziček ze samé únavy.

Petr horoucně poděkoval bohu.

– Nevěděl jsem, že jste pobožný, řekl Pergl.

– Já jsem to taky nevěděl, smál se Petr.

Vyjeli na Františku.

Doktor píchl Trčkoví injekci do lokte, třel mu ruce a prsa alkoholem, pohlavkoval ho, až mu hlava bezmocně létala ze strany na stranu. Nakonec Trčka otevřel oči.

Na šachtách ho zatím ještě stále hledali, procházeli svážnými, prolézali stará rubání, hnali se ke každému sklípku s důvěrou, že už v tom příštím ho naleznou.

Inženýr Kaplík nařídil mužům opustit důl. Vzpouzeli se, neposlouchali. Upozornil je na to, že Trčka už musí být po smrti, je-li ještě v dole. Ze setrvačnosti hledali ještě dál, ale neuvědomovali si už beznaděj toho hledání. Po skupinkách se vraceli k šachtě, navrčení, zlí.

Pergl stál v hákovně na Františku a měl oči plné slz. Na Františku jim okamžitě poslali dolů klec, vyvezli je, zabalili do dek, odvedli do tepla. Přinesli jim horký čaj a chleba. Sháněli automobil, který by je převezl na Xaver.

– Nikdy vám to nezapomeneme, sliboval dojatě a havíři jen mávli rukou.

– To už by byly pořadky, jak bysme tu v Ostravě dali jeden druhého, ni? Řekli stejně, jako se to říkává na Xaveru. - Jak nebude držet Ostrava, rozsype se nam skoro cela naše republika.

Ale nebojte se, dodávali hned zase další, ta drží fest a hned tak držet nepřestane.

– Tož co, řekl Petr a usmál se. – Skončili jsme, tak zase hurá do stávký, ne?

– Neblázni, řekl Petr. - Neblbni, člověče. Už se víckrát zubnovat nedám.

– Ruku na to? ušklíbl se Petr.

– Ruku na to, přikývl Pergl vážně.

– Ty blboun! Usmál se Petr a objal štajgra kolem ramen. Pergl se dotčeně napřimil, ale pak se usmál.

– Havíři musí držet při sobě, však to tady slyšíš.

– A ostatní štajgři?

– Ty kopneme do zadku, řekl Pergl.

– Pergl, já tě nepoznávám!

– Však já sebe taky ne.

– Máte tu to auto, řekli havíři z Františka. - Ale ještě pojdte trochu bočkem, staré fusekle. Cvaknem si na zahřátí!

– To ne, to nejde! řekl Pergl. – Mně to nedělá dobře.

– To nemůžeš! řekl Petr šeptem. – Kdoví, kam až pro to museli letět!

Řekli si Zdař bůh a napili se.

DVA POHLEDY DO ČERNÝCH HLUBIN

V této době jsme svědky doslova historické události. Po 250 letech byla v naší republice skončena těžba černého uhlí a v obci Stonava na Karvinsku uzavřen poslední hlubinný Důl ČSM. Stalo se tak 31. ledna 2026. Není to důvod k jásání a radosti, spíš naopak. Přinese to sebou spoustu starostí téměř všem horníkům, kteří ještě v posledním dole fárali.

Těžký život horníků nenechal chladnými spisovatele do takové míry, aby ve svých dílech nevyjádřili součinnost s jejich lopotnou prací a nelehkým životním údělem.

Jeden z našich významných spisovatelů Karel Čapek se života horníků dotýká ve svém románu První parta. V něm se nesoustředil na detailní vyobrazení hornického prostředí. Vykreslil zde především vzájemné vztahy uvnitř skupiny lidí. Vylíčil zážitky příslušníků první záchranné čety na místě důlního neštěstí. Děj románu se odehrává v rozmezí dvou až tří dnů. Materiál pro svůj román čerpal při pobytu mezi horníky na Kladensku. Román První parta vyšel knižně v roce 1937. Obálku k prvnímu vydání vypracoval významný český malíř František Muzika. Román vyšel od doby prvního vydání ještě několikrát. Dalším z významných ilustrátorů tohoto románu byl například malíř Teodor Rotrekl, pro zajímavost člen Unie českých spisovatelů.

Druhým autorem, o kterém se zde zmíním v souňáležitosti s líčením života horníků, je spisovatel Josef Fraiss. Jeho román s názvem Šibík 505 je situován na Ostravsko. Pojednává o tamním životě horníků, ale ve větším časovém rozpětí, a to až čtyřiceti let. To je etapa, kterou postupně procházejí hrdinové jeho románu za působení historických zvratů a událostí. Líčí charakterové vlastnosti horníků, z nichž ti nejlepší zachovávají přirozenou solidaritu lidí tvrdé práce. První knižní vydání vyšlo v roce 1979. Na obálku knihy a pro ilustrace byly použity reprodukce obrazů malíře Jana Zrzavého, s jeho typickým vyobrazením hald a těžních věží.

Pro toto vydání LUKu jsme vybrali dramatickou epizodu z Fraissova literárního eposu z ostravsko-karvinského revíru. Přístě otiskneme výseč z Čapkovy První party, pro niž autor našel inspiraci mezi havíři na Kladensku.

BOHUMILA SARNOVÁ

Ilustrační foto: archiv OKD

Ilustrační foto: Ivo HAVLÍK

Pokračování ze str. 1

vnímat jako zrcadlo šoku, který skladatel zažil, když se přesunul ze starého kontinentu, kde bylo mnohé tak unavené, ba vyčerpané, na nový kontinent, který prozatím nedozrál, nedospěl, byl plný jakéhosi lidského dětství, hraní a tápavosti?

A sub specíe časovosti či průběhu života, není *Novosvětská* především o bilancování, o pokorném přijetí lidské konečnosti? A nejsou v ní zachyceny, chtělo by se říct - zobrazeny, jiné, poněkud exotické zvuky cizího kontinentu? Jiný melodický duktus?

Jiný téměř newyorských ulic, jiné melodie hlasů chodců nebo studentů na konzervatoři a Dvořákových žáků? A někdo jiný by mohl oponovat: vždyť je to symfonie o skladatelově stesku po domově. Po hejnu holubů na Vysoké. Po tichých vlnách lesních jezírek a nepatrných kaluží, do nichž se snáší z nekonečna Rusalčin a Vodníkův přírodní vesmír kontrastující s lidskou omezeností a svázaností.

Nebo snad ony mořské

asociace v *Novosvětské symfonii*

pouze obohacují onu přírodní tvářnost, do níž se zaplétá a v níž hyne cokoli psychicky omezovaného, cokoli labilního, třebaže dramaticky vyznívajícího a tím se připodobňujícího samotné přírodě? Je tedy Vodníkova „říš“ i mořským impériem? Nebo tam nedosáhá Vodníkova „moc“?

V případě Dvořákovy symfonie obdobně jako téměř každého uměleckého díla je možné aplikovat také psychoanalytický, řekněme jungovský přístup. Ten může mít dva kořeny, které, pokud je mi známo, dvořákovská literatura prozatím neakceptovala. Jedním je skladatelův technický duch, jež porodilo devatenácté století klasiky již charakterizované jako století páry a expandujícího pokroku. U Dvořáka však vyplýval ze zdánlivě jednoduchých a prostých dětských zážitků, jimiž lze interpretovat jeho pověstný obdiv k lokomotivám.

Dovedu si představit, jak řeznického synka Antonína fascinovaly vlaky projíždějící po trati z Prahy do Drážďan přes jeho rodnou Nelahozeves. Od rodného domu ke kolejím a k místnímu nádraží je pouhých padesát metrů. Jistěže to pro dítě akusticky vnímající svět byl velmi expresivní zážitek, když se jinak tichou podzámeckou vsí rozléhal silný zvuk, skřipot a údery kol do pražců, táhnoucí se za projíždějící vlakovou soupravou. Tam je jiný svět, cítilo dítě. Je tam dálka. Neznámo. Je tam všechno, zatímco tady je tak málo podnětů, vzruchů. Ještěže zde je onen vlak. Jinak bych se unudil k smrti. S takovým pocitem možná mladý Dvořák každého večera usínal.

Druhý kořen Dvořáкова

nitémého já může mít

poněkud sofistikovanou podobu, ale je rovněž logický a vyplývající z dějinného koloritu skladatelova života. V osmé, *Anglické symfonii*,

natož v *Novosvětské*, je vyjádřen skladatelův obdiv k anglosaskému světu, který jistě umocňovaly úspěchy, jichž se v anglicky mluvících zemích Dvořákoví dostalo. Vždyť se jako komponista prosadil dříve v Londýně než v Praze.

Svatební košile, *Stabat Mater*, *Rekviem*, ale také *Moravské dvojzpěvy* nebo *Biblické písně* – to všechno byly základní kameny Dvořákovy anglické slávy a zároveň to byla cesta k čestnému oxfordskému doktorátu. A proti tomu upjatý, germánský či habsburský středoevropský svět. Svět, ve kterém – jak trefně píše Josef Suk – se vytvářejí strany, straničky, mafie nutící člověka stát se jejich příslušníkem či nedobrovolným zajatcem. Svět omezený, řeznický okleštěný, jako ono Dvořákově nelahozevské dětství. A svět znavený, v počínající agonii nebo již v musilovském rozpadu. Blížící se svět Kačkových depresí a dekadencí. Zweigův „svět včerejška“.

A Dvořák dobře znal, jak nás minulost může strhávat do pekla a k bolesti. Osobně to zažil. Zemřely mu tři prvorozené děti. Odešla mu dvojnásobně, duchovně, později i fyzicky, jeho platonická láska Josefína Kounicová.

(V písemné pozůstalosti básníka, esejisty, prozaika, knižního redaktora a editora Jana Suka (1951–2025) se vedle tisíců nevydaných básní dochovalo i pět esejistických knih, dvě knihy vzpomínkové a rozsáhlý román o jeho dědečkovi, hudebním skladateli Josefu Sukovi. Z esejistické knihy *Meditace o symfonické hudbě* pasáž z jejího začátku vybral a pro LUK připravil **Jan Šulc**.)

HĽADANIE SÚZVUKU

JOSEF ŠPAČEK

V tejto publikácii sa možno prekvapujúco stretli v obsiahlom rozhovore dve osobnosti modernej českej literatúry, zastávajúce nielen z generačných dôvodov rozdielne najmä ideové pozície. Pre ozrejmienie bude hneď na úvod vhodné pripomenúť, že Eva Kantůrková sa v máji 2025 dožila obdivuhodného veku 95 rokov a Karel Sýs zomrel v júli 2024 sedemdesiat osemročný a vydania tejto knihy sa nedožil.

Čitateľ, podrobnejšie znály ich životných osudov, si právom môže položiť otázku, v čom sa môžu títo dvaja zhodovať, keďže ich životné trajektórie sa nelíšili iba tým, že svoje hviezdne chvíle prežili v iných časových obdobiach – Kantůrková najmä v rokoch šesťdesiatych a Sýs v rokoch osemdesiatych.

Kantůrková upadla do nemilosti po auguste 1968, stala sa členkou a hovorkyňou Charty 77, ocitla sa dokonca vo väzení v Ruzyni, o čom vydala pôsobivé svedectvo v knihe *Přítelkyně z domu smutku*, ktorá vyšla v niekoľkých vydaniach a tiež bol podľa nej nakrútený úspešný televízny seriál.

Sýs upadol do nemilosti po novembri 1989 za svoje výrazné ľavicové presvedčenie a neskrývané kritické, až odmietavé postoje k ponovembrovému režimu, dočkal sa informačného embarga o jeho nových knihách a odmietaní predaja jeho kníh cez distribučnú sieť.

Lenže táto zjednodušené formulovaná diskrepancia je však len prvopohľadová. Spoločných tém či zhodných názorov sa v tejto publikácii nachádza celkom dosť. Eva Kantůrková spoločnú ochotu viesť s K. Sýsom takýto knižný rozhovor vysvetlila veľmi zaujímavou konštatáciou: „Víte, ja jsem jungovec a podľa Jungova zákona synchronicity se na stejném místě a ve stejný čas a se společným úkolem, vycítěným hlubinnými pochody, sejdu lidé v té chvíli sobě podobní. Takže já bych mluvila ně o hranici, ale o rozhraní, stavu, kdy různé postoje se odrážejí od stejného středu.“(s. 9)

Obidvaja tvorcovia sú veľmi citliví na vývin spoločenskej situácie v Českej republike, odvíjajúcej sa od toho, aké politické zoskupenia sa po novembri 1989 ocitli pri moci a ako sa tieto striedania prejavujú najmä v ideologickej rovine. Jednoznačne sa zhodujú v tom, že sa postupne presadil negatívny trend, ktorý pomenovali pojmom „*tyranie ideologie*“. Tá sa naplno prejavuje v masovo-komunikačných prostriedkoch všetkého druhu. Výrazne sa podľa nich zmenšil priestor na pluralitu, na možnosti diskusie, výmeny protichodných názorov, nesúhlasných s oficiálnymi stanoviskami, forsírovanými z Bruselu či USA.

Odsudzujú „*ideologické běsy*“, súvisiace zaiste s pofidérnym trendom „politickej korektnosti“, ktorá v konečnom dôsledku neprináša ozdravujúco pôsobiacu názorovú pluralitu, ale novodobé ideologické glajchšaltovanie. S touto „konceptiou“ podľa Kantůrkovej súvisí aj genderová filozofia, ktorá sa podľa nej v zjednodušenom ponímaní odvíja od descartovského „Myslím, teda som“ k parafráze tohto výroku „*Jsem to, kdo myslím, že jsem*“ (s. 18). Práve genderová ideológia vytvára konfliktné situácie, ktoré nemajú slušné východiská, ale len silové riešenia. Inak treba vnímať tragický jav, akým je nesporne domáce násilie, tam by spoločnosť mala a mohla urobiť razateľšie kroky. Vyjadruje sa kriticky k hnutiu „me too“ ako o zrade feminizmu, ktorá vedie k bulvarizácii problé-

mu. Aj problematika LGBT komunity nie je dnes výnimkou z normálu, ale výsadou.

Práve za tieto názory Eva Kantůrková v súčasnom období opäť upadla do nemilosti. V týchto postojoch sa s K. Sýsom v podstate zhodujú, ako aj v názore na ohlupujúce pôsobenie reklamy v televízii, rušivo pôsobiacu na vysielané programy, najmä filmové. Rovnaké postoje nemajú na obdobie normalizácie, čo je vcelku pochopiteľné, Kantůrková sa tiež vyjadřila, že vtedy štát neprial kultúre, čo Sýs vehementne odmietol. Tiež sa nezhodujú v názore na november 1989, na protagonistov ponovembrového vývoja vrátane osoby Václava Havla. Aj na obete totalitného režimu mali odlišný pohľad, Sýs spomenul, že väčším zločincom ako Stalin bol podľa neho Chruščov, ktorý ako najvyšší komunistický činiteľ na Ukrajine komcom tridsiatych rokov 20. storočia žiadal od Moskvy, aby mohol v čase najväčšieho teroru dať popraviť ďalšie tisíce ukrajinských občanov... A nešetril ani Churchilla, ktorý zohral negatívnu úlohu pri koloniálnom vládnutí Anglicka v Afrike či Indii.

Vrátili sa aj k hodnoteniu niektorých vlastných prác, Sýs vysoko vyzdvihol Kantůrkovej historické romány, ona sa zmienila o svojej recenzii na jeho zbierku z roku 2013 *Apokalypsa podle Joba*, ku ktorej zaujala jednoznačný odmietavý postoj, v tejto publikácii ju uverejnila celú znovu s dodatkom, že už by ju napísala inak, v zmierlivejšom tóne.

V súvislosti s touto Sýsovou knihou (recenzia vyšla aj v *LT*, pozn. redakcie) je vhodné uviesť, akú autocharakteristiku vyslovil v rozhovore s Evou Kantůrkovou: „*Já vím, že jsem vzteklý a neúprosný, a asi neuvěříte, že především sám na sebe*“ (s. 42).

Značné miesto v svojich replikách venujú aj osudom viacerých českých spisovateľov a spisovateľiek v rôznych obdobiach – počas nacistickej okupácie, v 50-tych rokoch, v období obrodného procesu či v čase-nečase normalizácie. A zhodne konštatujú, že ide väčšinou o neveselé spomienky. K. Sýs spomenul napríklad P. Kohouta, ktorý prešiel veľmi rozporuplným osobnostným vývinom – od hlúpučkej rozprávky pre deti o dobrotivom Gottwaldovi až po romány, vykresľujúce jeho disidentský osud...

Nie je možné v rozmere recenzie uviesť všetky zaujímavé a podnetné názory, spomienky, hodnotiace glosy či kritické výhrady, s ktorými sa predstavili v tejto publikácii obidve vyhranené a neopakovateľné osobnosti súčasnej českej literatúry. Ich postoje smerovali k vzájomnému porozumeniu a pochopeniu s vedomím, že k úplnému súzvuку celkom prirodzene medzi nimi nemohlo prísť. Ale rozhodne nemôže prísť k tomu, aby obaja skončili na niečom takom ako zápalnej hranici, hoci len, našťastie, pomyselnej.

Literární týždenník, č. 2-3/2026, recenze knihy DVA NA HRANICI

Eva Kantůrková hovoří s Karlem Sýsem

Karel Sýs hovoří s Evou Kantůrkovou.

Slovenská partnerská redakce recenzi uvedla informaci, že knihu vloni vydalo nakladatelství Medias res, ve spolupráci s Unii českých spisovatelů a Institutem české levice, předmluvu napsal předseda UČS Petr Žantovský.

Unie českých spisovatelů

Obec spisovatelů

České republiky

Klub Českých a slovenských
spisovatelů

Slovak PEN centre

si dovolují Vás společně pozvat na

VIII. Literární salon

Ivo T. Budil (KS) - Dějiny kapitalismu

Martin Kořánek (UČS) - Nemohli jsme přihlížet

Richard Polzer (OS ČR) - spisovatel, cestovatel, lékař

Kdy: 24.2.2026 v 17:00 hod

Kde: Slovenský dům,
Soukenická 3, Praha 1

Info: pzantovsky@seznam.cz

A jako obvykle nebude chybět ani vzácný hudební host
tentokrát básník a písničkář Jan Žižka

Poděkování Jiřímu Hudovi za užití výtvarného díla

FEJETON

VÁCLAV FRANC

Češi mají velký problém

Kdekoliv život plynul volně a byl nádherný, tam vždycky chlapi pili - Jack London

Jsou v životě národa těžké chvíle, například u nás Čechů mezi tyto tragédie lze zařadit bitvu na Bílé hoře, později požár Národního divadla a ve zcela nedávné době například prohru našich fotbalistů v kvalifikaci o mistrovství světa na Faerských ostrovech 1:2. Silný národ se z těchto pohrom dokáže vzpamatovat, ale nevím, jak se vyrovnají naši občané s tím, co se na nás řítí z Bruselu v těchto dnech.

Unijní úředníci zase jednou zasedali a vzhledem k tomu, že mají rádi na všechno přesná čísla, tabulky a škatulky, rozhodli, že by se měla stanovit směrnice, chcete-li kvóty, kolik alkoholu může zkonzumovat běžný občan Unie během týdne, měsíce a roku.

Několik komisí zasedalo ve dne v noci a na plénu následně před sedmi sty dvaceti poslankyněmi a poslanci přednesla předsedkyně výboru pro zdraví a invaliditu Emma Frimärken ze Švédka (mimo- chodem Frimärken, český Štamprle) návrh na stanovení kvót konzumace alkoholu.

Návrh vyvolal značnou diskusi. Zatímco některé severské země přijaly návrh chladně, jihoevropské národy se na protest opily v parlamentním bufetu.

U našich europoslanců jsme se také setkali s různými přístupy. Například poslankyně Pohledná byla pro, neboť ničemu nerozumí, a tak si myslí, že když bude se vším souhlasit, udělá nejlíp. Zatímco poslanec Křížek za křesťanskou stranu chtěl prosadit výjimku pro tichá vína a vůbec všechna mešní vína.

Mluvčí našich europoslanců Věra Kňourová nadšeně tleskala návrhu švédské předsedkyně a tvrdila přítomným novinářům, že český parlament určitě novou normu v brzké době bez problémů schválí, a pokud by byl někdo náhodou proti, tak si to vypije.

Za pár dní se sešel český parlament, aby normu posoudil, a jak se dalo čekat, rozproudila se bohatá a dlouhotrvající diskuse.

Premiér hned v úvodu nastínil dopady na naši ekonomiku, neboť při stanovení kvót na občana by vzhledem k tomu, že největší podíl na spotřebě má tradičně pivo, jehož konzumace v roce 2024 činila 130,5 litru na osobu, mohlo by při stanovení kvót třeba jen na 5 litrů na občana za měsíc dojít k propadu DPH o desítky, ne-li stovky miliard ročně.

Také u vína si nevedeme špatně, jeho spotřeba v roce 2024 vzrostla na 19,5 litru na osobu, což je nárůst o 5,5 litru oproti roku 1990, čímž se jasně ukázalo, jak u nás roste životní úroveň. U tvrdých lihovin patříme také ke světové špičce, chlubil se premiér, což se nedá říct o mnoha odvětvích našeho průmyslu. U lihovin s obsahem alkoholu 40 procent je roční konzumace na osobu 6,1 litru. Kdo je lepší? Snad Dánové? Říká se přece, že pije jak Dán!

V další části rozpravy řekl poslanec Novák, že u nich na Moravě se vypráví takovýto vtip. Přijede Pražák na vesnici a chce koupit slivovici. Ptá se tedy místního občana, kde se slivovice v obci pálí. Domorodec mu řekne, jestli vidí kostel a faru. Pražák se domnívá, že právě tam nakoupí výhodně slivovici, ale ouha. Právě fara je jediné místo, kde se ve vesnici slivovice nepálí.

A pan poslanec Novák následně upozornil, že pokud budou stanoveny kvóty, začne se pálit i na faře.

Poslanec Trumpeta, jinak vyléčený alkoholik, řekl, že by nebyl proti návrhu Unie a klidně zvedne svůj hlas pro. Okamžitě jej uzemnil předseda jeho rodné strany, když mu vysvětlil, že pokud jeho strana podpoří návrh, tak může klidně zapomenout na mandát pro další volební období.

Ministryně kultury podotkla, že alkohol působí na celou řadu umělců příznivě, přímo inspirativně. A tak, jak dříve někteří přijímali pod obojí, dnes přijímají pod obraz.

Jedna poslankyně zase uvedla, že alkohol jí pomáhá najít s opozicí, zvláště s poslancem strany z jiného politického spektra, stejnou řeč.

Ministr zdravotnictví prohlásil, že alkohol jediné z rukou lékaře, navíc prý neškodí v malých dávkách v jakémkoliv množství, což je všeobecně známo. Navíc se alkohol používá k dezinfekci, což by se nedalo započítat do stanovených kvót.

Poslanec Jiří Pamatovák citoval jednoho bývalého prezidenta, kterému prý lékaři poradili, aby si, až bude mít chuť na becherovku, dal raději jablko, ale chudák pan exprezident, kde má ta jablka stále brát. Navíc žádal právě pro pana exprezidenta výjimku, neboť není soudně stíhatelný.

Nekonečná diskuse vyústila v návrh premiéra, ke kterému se dostaly stížnosti lobbistů, výrobců alkoholu, pivovarníků a vínařů. Bude proto v Bruselu hledat koalici napříč zeměmi s podobným názorem na kvóty, abychom nezůstali jako kůl v plotně, pardon v plotě, osamoceni v celé Evropě.

Mluvčí Věra Kňourová podotkla, že se bude s povolenkami obchodovat na burze, takže ti, kteří nevypijí určenou kvótu, budou moci svoji dávku nabídnout těm, kteří ji rádi odkoupí. Na druhou stranu, pokud někdo nevypije svoji kvótu, hrozí mu sankce ze strany Unie, stejně tak zemím, které nebudou dlouhodobě plnit kvóty spotřeby alkoholu.

Poslanec Miroslav Decinka pln optimismu poznamenal, že toho by se rozhodně v případě České republiky neobával. Pan poslanec Decinka měl v parlamentu výsadní postavení a výjimku. Museli mu instalovat hlasovací zařízení do poslaneckého bufetu, kde měl svoje křeslo, odkud prostřednictvím televizní obrazovky jednání parlamentu sledoval.

Nakonec došlo v parlamentu k vzácnému úkazu, k němuž dojde ještě méně často než k přeletu Halleyovy komety, což je jednou za 75-76 let. Tedy koaliční i opoziční strany hlasovaly jako jeden muž, abychom byli genderově korektní jako jedna žena. Tedy proti návrhu Evropské komise. Parlament rozhodl o zřízení nezávislé vyšetřovací komise a komise pro jednání v Bruselu. Předsedou komise byl také jednomyslně zvolen Miroslav Decinka. V něm mají občané jistotu, že se bude bít proti zavedení kvót na alkohol do poslední kapky vodky.

Navíc se Decinka nechal slyšet, že pokud by jeho mise v Evropském parlamentu byla úspěšná, zvažoval by kandidaturu na prezidenta republiky v příštích volbách.

Podle novinářů má prý velkou šanci, neboť jeho volební heslo Čechy určitě osloví:

„KDO NEPIJE – NENÍ ČECH!“

Kýho výra

I ZA SLOVO SE PLATÍ. Sobotní zimní den. Takový deštivý a na popovídání někde u kávy, nebo i „jen tak“ - prostě na ulici. Jenomže ulice je prázdná, sousedé zmizeli, ti neznámí i známí, ti, kteří mi říkávali: „Tak co, zase jdeš do houslí, umíš, umíš?“, nebo se později zvědavě ptali: „A co ty tvý básničky, kdy si zas něco přečtu v novinách?“

Všechno je nějak po letech jiné a jinak a já v knihovně na Korunní probírám svoji oblíbenou krabici. Jsou v ní navždy odložené knížky – ejhle Brecht, ejhle Rimbaud, já sám nad kořistí, obracím tu stránky, které si mohu odnést... a pak třeba i poslat dál. I když dnes nikoho nepotkám, i když jsme v domě se sousedy oddělení neviditelnými přepážkami nejen internetu, kterými maximálně „proleze“ u výtahu Dobrý den. I když ve schránce nezašustí dopis. I když ve mně už z nedozírné dálky šumí jako úly české hospody, ale i kavárny, cukrárny nabitě dětmi, dědečky i babičkami - to jsou ta místa, která stále jsou, jenže ztratila jedinečnost.

I když ještě je ve mně ničím nezkažená radost z objevu poezie. Páni, tak ona ještě je, mohla by mi vydržet po celý deštivý den!

Mohla... Kdyby na mne z jedné knížky nevykoukl místo záložky plakátek. Čtu: Linka pro radost. A dále: „Chcete se smát, vzpomínat, popovídat si, povzbudit? Voláme vždy v domluvený čas. Hovor trvá 10 až 15 minut. Jsme společenská služba zaměřená na přátelské popovídání pro seniory. Tarify od 495 Kč měsíčně...“

EVA FRANTINOVÁ